

Bron: Geschiedenis van Scheveningen door J.C. Maas

Vertrek van de Prins

De Prins zelf, na bericht ontvangen te hebben dat de Prinsessen zonder gevaar in zee gestoken waren, nam afscheid van de Staatscolleges en volgde des namiddags te 2 uur met zijn beide zoons Willem Frederik en Willem George Frederik. Een groote menigte uit Den Haag vergezelde de Prinsen tot aan het Scheveningsche strand.

Bij de Kerkwerf gekomen, steeg de Prins met zijne Zoons uit de koets en begaf zich toen te voet naar het strand.

Tegenover de Vuurboet of den Vuurtoren lagen de pinken voor anker. Daar en op alle duinen in den omtrek was het zwart van menschen. De zee was op dat tijdstip zeer hoog.

Op de ijsschotsen staande sprak de Vorst de bedroefde menigte toe. Een biddend vaarwel welde op uit elks hart, toen de Vorstelijke familie in een boot naar de pink van den reeder Gerrit Hoogenraad werd geroeid.

Een dichter bezong de gebeurtenissen van die dagen aldus:

Natuur sloeg veld en stroom als in metalen boeijen
En deed langs Hollands kust het ijs tot bergen groeijen,
Het marm'ren vlak des strooms droeg 't Fransch ontzaglijk heir,
De kracht des helds bezweek, niets ging dat heir te keer;
Zijn overmacht was groot, zij rukken op, de benden,
Met Vorstenbloed besmet. - Waarheen men 't oog mogt wenden,
Geen doortogt was er meer, om 't bang gevaar te ontvlien.
Geen doortogt dan de zee. - De nijvere visscherlien
Slaan 't knarsend ijs aanstuk, en dwingen langs de schotsen
De ranke boot in zee, hoezeer die schotsen klotsen,
En schuiven langs het boord en tuimlen in den vloed,
Terwijl 't geraas van 't ijs de stranden daav'ren doet,
De kielen dobbren daar. - Nooit had een vloot gedragen,
Een edier Vorstenrei, bedreigd door onweerslagen.
Nu zweeg het stormgeloel; de golfs slag rolde zacht,
De pinkjes sturen voort, beveiligd door den nacht.
God zag door 't nachtfloers heen, Zijn oog bleef op hen staren,
Tot waar Brittanjes kust weerkaatst de Noorderbaren.

Een Scheveninger, die zich in die dagen bijzonder verdienstelijk maakte jegens het Oranjehuis, was Jacob Pronk.

Reeds in 1785 - toen 23 jaar oud - stond hij algemeen bekend als een vurig Oranje-man; hij behoorde tot de vertrouwden van den graaf van Bentinck, heer van Rhoon, en was lid van de Oranje-societeit in Den Haag". In 1787 gelukte het hem de geheimen van het zoogenaamd Vliegend Legertje te onderscheppen.

Bij de komst der Pruisen was hij het, die zijn best deed om te Scheveningen mishandelingen en plunderingen, waaraan ook daar de Patriotten bloot stonden, te voorkomen; waarvoor deze hem later zeer erkentelijk waren. Bij het vertrek van den Erfstadhouder hield Pronk in de eerste plaats toezicht op de goederen, die ingescheept moesten worden. Door de felle koude was het moeilijk voor dat werk de noodige handen te krijgen; daarbij

moest het inschepen in betrekkelijk korten tijd geschieden; maar Pronk wist door zijn bezielend woord de zeelieden aan het werk te houden.

Met een garnalenboot van Huib Vrolyk bereikten de Prins en zijne Zoons de pink, die hen naar Engeland zou overbrengen.

Als roeiers namen in de boot plaats: Comelis van der Toorn, Jacob de Niet, Pieter Taal, Jacob de Ruiter, Albert Taal, Cornelis Overduin, Maarten Taal, Chieï van Zon en Maarten van Zon.

Toen de Prins in de boot zou gaan, legde Pronk een plank met het eene einde op den ijsberg en met het andere op de boot. Uit vrees dat de Prins van, de plank mocht glijden, trok Pronk zijn jas uit en liep in zee langs de plank.

Vervolgens ziende "dat de roeiers niet waren, zoo als zij wel moesten zijn, denklijk door de bittere koude", nam Pronk zelf in de boot plaats en hielp haar door de branding henen.

De laatste woorden van den Vorst tot Pronk waren: "zoo ik mijn vaderland weder betreed, zal ik aan U gedenken."

Onder een vloed van tranen nam Pronk van den Prins en zijne Zonen afscheid en keerde naar het strand terug.

Toen hij uit zee was, bleken zijne kleeren bevroren, en moest men hem die van het lijf snijden.

Een groote menigte was tot de duisternis inviel op het strand bijeen en daaronder vele Scheveningsche vrouwen met hun kinderen, die, nu de schepen in zee waren, eerst recht begrepen aan welk gevaar hun mannen zich blootstelden, wanneer de pinken door den vijand mochten genomen worden.

In de pink van den Prins bevonden zich behalve zijn beide Zoons, de prins van Hessen-Darmstad, de kamerheer Van Heerdt, de adjudanten Bentinck en Van Byland, de chirurgijn Schenk en de kamerdienaar Oostheim.

Zoodra prins Frederik aan boord was, klom hij in den mast en wuifde de menigte aan het strand een laatst vaarwel toe.

De Stadhouders bleef mede geruimen tijd op het glibberige dek. Jan Ros haalde hem een paar zeemanskousen, om die over de schoenen te trekken; en zag zijne voorkomendheid met een paar ducaten beloofd.

Eerst tegen den avond ging de Stadhouders naar omlaag en legde zich neder in de voor hem bestemde kooi in het vooronder. Z. H. zoowel als de andere passagiers hadden allen veel van de zeeziekte te lijden.

De afscheidsbrief hierboven gemeld, was inmiddels in de vergadering van de Staten van Holland en in die van de Staten-Generaal voorgelezen, maar door beide Colleges werd geen enkele stap gedaan om den Prins op zijn besluit te doen terugkomen.

Het schijnt in den aanvang niet bepaald het voornemen van den Prins geweest te zijn om naar Engeland over te steken en daar te blijven. Uit het volgende zal blijken, dat aanvankelijk bij het heengaan nog gedacht werd om te trachten over de zee een of andere provincie te bereiken en daar de dingen af te wachten, die komen zouden.

Te vier uur, bij het vallen van den avond, toen de pink "Johanna Hoogenraad" reeds vlot was, verscheen een courier met een brief van het gezantschap uit Parijs, waarin voor het sluiten van een verbond met de Franschen als eisch werd gesteld, dat de Stadhouderslijke familie vooraf het grondgebied der Republiek moest verlaten.

De courier was met behulp van een boot - waarbij ook weer Jacob Pronk assisteerde - naar de pink geroeid.
Er werd nu aan boord scheepsraad gehouden; het proces-verbaal daarvan laten wij hier volgen.

Vraag Pointen door zijne Doorluchtigste Hoogheid den HoogGeboore Vorst Heere Prince van Orange Willem de Vijfde e. a. aan de ondergeteekenden voorgesteld 's avonds den 18e January 1795.

Vraage 1.

Is er op dit moment mogelijkheid om naar één der Havenen van de Republyk te gaan?

Antwoord 1

Neen volstrekt niet, de wind is Oost, de gaten zijn vol ijs ook zijn de Pinken te zwak om daarmee te kunnen wagen in de schorsen te koomen

Vraage 2.

Of er mogelijkheid is om ergens anders dan in Engeland te koomen ?

Antwoord 2

Neen, het is met alle andere Havenen eeven eens onmogelijk door het ijs, de Elve en de Wezer, ook de Ooster en Wester Eems, zijn zodanig met ijs bezet, dat de Havenen aan dezelve gelegen, niet te genaken zijn.

Vraage 3.

Of het raadzaam is, het hier ten anker te houden en of daar gevaaren in te voorzien zijn?

Antwoord 3.

De gelegenheid is thans goed, doch zo de wind aan het Westen loopt zooals dikwijls met het springtij het geval is en men kreeg ruw weer, zou het wel met gevaar gepaard kunnen wezen, wanneer men wederom moest landen; ook ligt men bloot voor attacquen die de vijand zou kunnen ondernemen, zoo hij ook met gewapende Pinken van het strand kwam.

Aan boord van de pink "Johanna Hogen Raat", geankerd voor Scheveningen den 18 January 1795.

J. O. Vaillant, L. C. van Heyden, 1) en + (dit is het merk van den stuurman Arij Ros.)

In presentie van mij H. W. Bentinck.

1) Vaillant wsia kap. ter zee en Van Heyden luit. ter zee.

In den nacht tusschen Zondag en Maandag, te 12 uur, werden de ankers gelicht.

Liggende in de kooi schreef Z. H. den volgenden brief:

Aan den Heere Raadp. van der Spiegel.

In de Pink de Johanna Hogenraad voor het strand van Scheveninge, den 18 Janu. 1795.

Wel EdGestr. Heer,

Ik hebbe van den Heere van Enghuyzen vernomen het antwoord dat van Parijs gekoomen is. Ik hebbe na dat UWE.G. hier is geweest met de Zee Officieren gesproken en den stuurman van de Pink. Ik zende UWE.G. hiernevens derzelver antwoorden.

UwE.G. zal daaruit zien, dat men in geen Haven koomen kan dan in Engeland en geen armistice zijnde, kan men niet van mij vergen om in zee te dobberen in een ongewapend vaartuig in afwachting van den uitslag van de commissie van H. D. Gr. Mog. aan den Franschen Generaal, die mijns bedunkens niet beletten zal de aankomst der Franschen in 's Hage. Ik gae dus na een der Engelsche Havenen en zal zoo doenlijk mij begeeven op een van 's-Lands scheepen die ik vermeene dat te Plymouth moeten zijn. Ik hoope UWEG. vandaar te schrijven en te melden waar of ik aangekomen zal zijn en na welke Provintie ik mij zal begeeven. Ik vrage excus voor het slechte schrift, maar ik schrijve liggende in de kooij en blijve wijders met achting

Wel Ed. Gestr. Heer
UWEG. dw. dienaar

W. Pr. van Orange.

Ik hoope als de gelegenheid het toelaat in een der Provintiën of in 's Hage te revertieren na maate van den uitslag der op heeden afgezondene commissie.

Toen de Prins weer wat bekwam van de zeeziekte, nam hij een kerkboek uit het kastje naast de kooi en bladerende in de berijmde psalmen vond hij:

Hun tongen scherpen zij als slangen;
Zij smeden valscheit en bedrog;
Zij passen loos op mijne gangen,
Met monden vol van adderspog.

Het was een treurige tocht. De Erfprins en zijn Broeder stelden alles in het werk om hun zwaar beproefden Vader te troosten.

Maandag in den namiddag ontwaarde men de Engelsche kust. De wind was intusschen van Oost, Noord geworden. Te 9 uur des avonds ankerde men voor Wytbrith; het landen daar was door het vele drijfijz onmogelijk geworden. Dinsdag, 20 Januari, des voormiddags te 9 uur, kwam het Vorstelijk gezelschap behouden te Harwich aan. Vandaar ging het per postkoets naar Yarmouth, alwaar de Prinsessen en haar gevolg zich bevonden. Gezamenlijk werd nu de reis ondernomen naar Londen. In het logement The white hart te Colchester, nam de Vorstelijke familie haar intrek.

De erfstadhouder Willem V keerde in het vaderland niet meer terug.

Hij ging in 1801 van Engeland naar Nassau en woonde daar op het kasteel Oraniënstein bij Dietz.

Den winter bracht hij veelal door bij zijn dochter Louise, die gehuwd was met den regeerenden hertog van Brunswijk. In 1806 werd hij daar ongesteld en overleed den 9n April, in den ouderdom van 58 jaren. Zijn lijk werd bijgezet in de hertogelijke begraafplaats te Brunswijk.

De Seheveningers, die het Stadhoudelijk gezin naar Engeland overbrachten, werden voor hun diensten ruim beloond. Bij aankomst te Harwich ontvingen zij reeds een flinke som; de stuurlieden Chiel den Heijer en Arie Ros kregen b.v. ieder *f* 350.

Doch hun wachtte nog een tweede geldelijke belooning. De Prins had hun daarop het vooruitzicht geopend, wanneer het Vorstelijk gezin nog eenmaal in het vaderland zou terugkeeren. De stuurlieden van de twee en twintig pinken, die den tocht hadden gemaakt, kregen daarvan een schriftelijk bewijs, waarbij o. a. was verzekerd, dat bij eventueel overlijden der zeelieden, het recht op belooning op hun erven zou overgaan.

Door tusschenkomst van Jacob Pronk werden in April 1815 aan koning Willem I deze bewijzen toegezonden en de Vorst liet toen aan de gezamenlijke belanghebbenden een bedrag van *f* 13.200 uitkeeren; dat was dus *f* 600 voor elke bemanning.

Jacob Pronk ontving tegelijk een dankbetuiging van den Koning voor de moeite, die hij zich gegeven had.